

UNIVERZITA PALACKÉHO

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA KLASICKEJ FILOLÓGIE

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Zuzana Bernátová

UNIVERZITA PALACKÉHO

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA KLASICKEJ FILOLÓGIE

**Porovnanie gramatických javov v latinčine a
španielčine na základe originálneho textu.**

Bakalárska práca

Vedúci práce: PhDr. Barbara Pokorná, Ph.D.
2012

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala
samostatne pod vedením PhDr. Barbary Pokornej,
Ph.D a s využitím uvedených prameňov a literatúry.

Zuzana Bernátová

Pod'akovanie

Tu by som chcela pod'akovať PhDr. Barbare Pokornej,
Ph.D. za podporu, ochotu, ústretovosť, cenné rady a
čas, ktorý mi venovala.

Zároveň chcem pod'akovať Mgr. Petre Polákovéj, za
pripomienky k typológií jazykov.

Obsah

Úvod.....	6
Vznik a vývoj latinského jazyka.....	7
Vznik a vývoj španielskeho jazyka.....	9
Typológia.....	11
Latinské substantívum	14
Kategória rodu (genus).....	14
Gramatická kategória čísla (numerus)	16
Gramatická kategória pádu (casus)	17
Nominatív.....	18
Vokatív.....	19
Akuzatív.....	19
Genitív.....	20
Datív.....	21
Ablatív.....	22
Španielske substantívum	25
Gramatická kategória rodu.....	25
Gramatická kategória čísla.....	27
Kategória pádu	28
Porovnanie mennej flexie latinského a španielskeho substantíva	31
Záver.....	49
Resumé	52
Anotácia	53
Zoznam použitých skratiek:	54
Bibliografia:	55

Úvod

V mojej práci sa budem venovať porovnávaniu gramatických javov v španielskom a latinskom jazyku. Budem vychádzať z originálneho latinského textu *Commentarii de bello Gallico* od Gaia Julia Caesara a z jeho španielskeho prekladu *La guerra de las Galias*. Predmetom môjho štúdia bude menná flexia v latinskom jazyku a následná transformácia do španielčiny. Javy budem skúmať s prihliadnutím na typológiu jazykov, ktorú vypracoval český lingvista Vladimír Skalička. Prvá kapitola sa bude zaoberať stručným vývojom latinského jazyka. Druhá kapitola sa venuje vývoju španielskeho jazyka. Tretia kapitola obsahuje charakteristiku typológie, tak ako ju definuje profesor Vladimír Skalička. Nasledujúce kapitoly pojednávajú o vlastnostiach latinského a španielskeho substantíva, zameriavajú sa na tri základné gramatické kategórie: rod, číslo a pád. Ďalšie kapitoly sa venujú rozboru jednotlivých latinských deklinácií. Vzory pre skloňovanie sú vyberané priamo z originálneho textu a jeho španielskeho prekladu.

Vznik a vývoj latinského jazyka

Latinčina patrí do rodiny indoeurópskych jazykov, čo je označenie pre viaceré príbuzné jazyky Európy, a tiež veľkej časti juhozápadnej a západnej Ázie. V rámci indoeurópskej rodiny sa latinčina radí k italickej jazykovej vetve.

Používala sa pôvodne na území pri dolnom toku Tiberu t.j. v Latiu (*Latium*), ktorého stredom sa stal veľmi skoro Rím. S výbojmi Rimanov, ktorí si podrobili takmer celý vtedy známy svet, sa latinský jazyk rozšíril nielen po celom Taliansku, ale aj po všetkých západných a čiastočne aj východných krajinách okolo Stredozemného mora a na západ strednej Európy.

Latinčina postupne vytlačila substráty (jazyky podmanenej národnosti¹) na územiach podmanených Rimanmi.

A postupne tak dochádzalo k rozlíšeniu románskych jazykov (taliančina, francúzština, španielčina, portugalčina a rumunčina) priamym pokračovaním tzv. ľudovej (vulgárnej) latinčiny. Poslanie latinského jazyka sa ani napriek rozširujúcemu písomníctvu románskych jazykov neskončilo. Zostala nielen úradným a liturgickým jazykom katolíckej cirkvi, ale počas stredoveku bola aj medzinárodným jazykom európskych vzdelancov vôbec. Používala sa nielen v písomníctve, ale aj v úradnom styku. Na Slovensku dokonca až do polovice 19. storočia. Dodnes sa udržuje v mnohých vedeckých odboroch latinské názvoslovie. Stále ostáva hlavným jazykom Vatikánu. A je to práve latinčina, ktorá sprostredkovala národom západnej a strednej Európy antickú vzdelanosť, ktorú vytvorili starí Gréci a následne prevzali i obohatili Rimania, a ktorá tvorí základ kultúry európskeho ľudstva.

¹ Erhart, 1984, s.132

Medzi jazyky, ktoré mali zásadný vplyv na vývoj latinčiny radíme etruský jazyk (z neho prebrala latinčina abecedu), oskický jazyk a hlavne gréčtinu (je to viditeľné v morfológií, syntaxi aj v terminológii).

Vznik a vývoj španielskeho jazyka

Španielčina je najrozšírenejší románsky jazyk.

Genealogicky je najvýznamnejším z iberorománskych jazykov. Do značnej miery má podobnú stavbu ako latinčina, má typické rysy ako iné románske jazyky, a tiež disponuje odlišnosťami, ktoré sú výsledkom špecifického vývoja. Slovná zásoba je prevažne latinského pôvodu (prostredníctvom latinčiny bol absorbovaný celý rad gréckych, germánskych a keltských prvkov), výrazný je podiel výpožičiek z arabčiny a z indiánskych jazykov.² Základom spisovnej španielčiny je kastílsky dialekt, ktorý sa vyvinul z latinčiny vnesenej na polostrov v roku 218 pred Kr. a pokračuje ako tzv. iberorománčina. Z nej sa postupne diferencovali niektoré dialekty, ktoré neskôr získali status jazykov: kastílčina, galícijčina, portugalčina, katalánčina a iné.³

Španielčina má 4 hlavné dialekty: astúrsko-leónsky, kastílsky, aragónsky a andalúzsky.⁴

Za najstarší španielsky text sa považuje účet kláštora v Rozuele asi z roku 980. Z 11. storočia sú to jednotlivé španielske slohy v arabských alebo hebrejských lyrických básňach. Z 12. storočia pochádzajú preklady latinských právnických textov tzv. *Fueros*, a hlavne *Cantar de mio Cid*, hrdinská báseň, ktorá bola zložená okolo roku 1140 ale zachovala sa v jednej kópii z roku 1307.⁵

Španielčina dosiahla najväčšie rozšírenie mimo svoju pôvodnú oblasť, a to hlavne v dôsledku toho, že námorské krajiny, objavené moreplavcami koncom 15. a začiatkom

² Šabršula, 1994, s.165

³ ibid. s.166

⁴ Ostrá, Spitzová, 1995, s.127, 128

⁵ ibid. s.128

16. storočia z veľkej časti pripadli španielskemu kráľovstvu a boli kolonizované Španielmi.⁶

Španielčina na území Latinskej Ameriky sa pod vplyvom rôznych substrátov vyvíjala odlišne než v Španielsku.

⁶ Ostrá, Spitzová, 1995, s.130

Typológia

Typológia je náuka o podobnostiach a rozdieloch v stavbe jazykov. Typom nazývame súhrn javov a jazykových vzťahov, ktoré dávajú jednotlivému jazyku určitý charakter.⁷ Skalička poníma typ ako konštrukt⁸ čiže model s dôsledne uskutočnenými vlastnosťami, ktorý sa v skutočných jazykoch nerealizuje bez zvyšku.

Vladimír Skalička hovorí o piatich typoch a na ich pomenovanie používa tradičné termíny.

Prvý nazýva typ izolačný, v ktorom sa ani časovanie ani skloňovanie nedeje príponami, slová sú nemenné a vetná konštrukcia sa tvorí slovosledom a pomocnými slovami napr. predložkami alebo spojkami. Ako príklady, kde je najviac rozvinutý uvádza angličtinu, francúzštinu a nemčinu (tam sa však rozvinul len čiastočne).

Ďalším typom je typ aglutinačný, ktorý má bohaté prostriedky pre skloňovanie a časovanie. K jednému slovu sa pripája veľké množstvo prípon. Najviac sa uplatňuje v tzv. altajských jazykoch (mongolčina, japončina, kórejčina), maďarčine či fínčine.

Tretí je flexívny typ, ktorý sa vyznačuje predovšetkým hromadením významu v jednej časti slova. Pre lepšiu ilustráciu uvádza slovo *dobrý* kde –ý kumuluje pád, jednotné číslo a mužský rod.⁹ Je to typ vyvinutý v indoeurópskych jazykoch: v jazykoch slovanských, baltských, v latinčine, gréčtine, z neindoeurópskych jazykov predovšetkým v bantúskych jazykoch.

Typ introflexívny sa na prvý pohľad podobá typu flexívnemu, takže bol niekedy považovaný za jeho podtriedu. Význam sa rovnako ako vo flexívnom type

⁷ Šabršula, 1980, s. 50

⁸ Skalička, 1966, In: Vladimír Skalička: souborné dílo. III. díl, 2004, s. 973 - 978

⁹ Skalička, 1951, s. 11

hromadí v jednej časti slova, ale všetko sa deje v samotnom koreni slova. Vyskytuje sa hlavne v semitských jazykoch (v arabčine, hebrejčine), menej v berberských, keltských či germánskych jazykoch. Posledný typ nazýva polysyntetický, ktorý sa vyznačuje zloženinami. Je typický predovšetkým pre čínštinu a iné východoázijské jazyky. Čiastočne sa vyskytuje tiež v gréčtine, nemčine, v menšej miere v maďarčine a fínčine. Je vidieť, že žiadny jazyk neobsahuje len jeden typ, ale je možné v každom jazyku nájsť príklady viacerých typov, tak ako ich definuje Vladimír Skalička.

Románske jazyky majú rysy nielen izolačné (napríklad vyjadrujú pádové vzťahy predložkami), ale aj flexívne rysy napr. pomerne bohatá morfológia slovesných časov a spôsobov, ale tiež existencia početných časov tvorených opismi (tu už dochádza k prelínaniu flexívnych a izolačných rysov).

Samotná latinčina sa považuje za jazyk flexívny, avšak aj tu sa vyskytujú rysy ostatných jazykových typov napr. izolačného.

Postupne ako sa vyvíjali jazyky, tak sa menili aj ich jazykové typy. Dochádza k postupnému prechodu jednotlivých rysov. Latinčina postupne strácala flexívne rysy a ľudová/vulgárna latinčina sa viac blížila typu izolačnému (hlavne v mennej flexii) až sa vyvinuli románske jazyky, kde prevažujú izolačné rysy. Flexívne rysy sa zachovali ako románske futúrum vo francúzštine, v okcitančine, taliančine a samozrejme v španielčine.

Vladimír Skalička sa z románskych jazykov najviac venuje francúzštine pri podrobnom popise izolačného typu jazyka.¹⁰ Keďže však francúzština nie je čisto izolačným jazykom musíme prihliadať aj na rysy ostatných

¹⁰ Skalička, 1951, s.14-27

jazykových typov. Na ilustráciu však poslúži dostatočne avšak len v prípade, že má čitateľ základné jazykovedné znalosti. V opačnom prípade mu nebudú niektoré veci zrozumiteľné.

Pomocou „Skaličkovej teórie“ by som chcela poukázať na rozdiely prípadne spoločné znaky v oblasti morfológie substantív preskúmaním dvoch jazykov. A tými jazykmi sú práve latinčina s prevažujúcimi flexívnymi rysmi a španielčina, v ktorej substantíva vyjadrujú pádové vzťahy izolačne. Pre vyjadrenie flexívneho spôsobu budem používať slovo koncovka, ktorý používa aj Bohumil Zavadil.¹¹ Rovnako ho používa aj Vít Boček vo svojej magisterskej práci.¹² Koncovka predstavuje kumulatívne vyjadrenie funkcií pripojených na lexém a budem s ňou pracovať ako s flexívnym rysom. Zatiaľ, čo afix (sufix) zostáva vyhradený pre aglutinačný typ. Dotknem sa otázky synonymie a homonymie a všimnem si aj iné morfológické rysy ako je alternácia kmeňa. Syntaktické rysy sú už mimo predmet môjho záujmu. V prípade, že budú v mojom vybranom jazykovom korpuse konkrétne príklady budú použité na ilustráciu a doplnenie teoretických poznatkov. Cieľom je zistiť zastúpenie rôznych jazykových typov v dvoch jazykoch a zistiť prevládajúci typ v mennej flexii substantív. Porovnáam vyjadrovanie pádových vzťahov v latinčine a španielčine.

¹¹ Zavadil, 2010, s. 148

¹² Boček, 2005, s. 10

Latinské substantívum

Latinské podstatné meno má pádové koncovky. Tieto koncovky majú zároveň aj význam číselný. V slove *Galli-ae* vyjadruje koncovka *-ae* pád a číslo (porovnaj *Gali-ae* = nom. pl., ale aj gen.sg.). Je teda vlastnosťou flexívneho typu, že má pádové koncovky, a že tieto koncovky majú tiež význam čísla. Zároveň ukončujú slovo a nepripúšťajú v slove ďalšiu koncovku, preto sa jedná o skutočnú koncovku.¹³

Špecifickou vlastnosťou substantíva je, že väčšinou má 1. pád koncovku (*lingu-a*, *indici-um*, *exercit-us*), len v niektorých prípadoch je vyjadrený nulovou koncovkou (*Caesar-0*, *mulier-0*, *consul-0*). Jeho funkcia je ostro vymedzená: je to pád podmetu, jeho prívlastku a doplnku. Určite nemá tendenciu k tomu, aby bol považovaný za non-pád.

Kategória rodu (*genus*)

Menný alebo gramatický rod nie je to isté ako biologický rod. V latinčine rozlišujeme tri menné rody - maskulínium, feminínium a neutrum, ktoré však neodpovedajú charakteristike „mužského, ženského alebo žiadneho pohlavia“. Nakoľko aj abstraktné predmety či pojmy môžu byť maskulína alebo feminína (napr. *victoria* „víťazstvo“ je feminínium, *numerus* „číslo“ je maskulínium). Pri živých bytostiach sa väčšinou biologický a menný rod zhodujú ale na druhej strane aj živá bytosť môže byť pomenovaná neutrom.

¹³ porovnaj Skalička, 1951, s. 40

V mnohých prípadoch sa maskulína a feminína líšia len zakončením *-us* a *-a* (napr. *filius* „syn“, *filia* „dcéra“) u iných je odlišný celý koreň slova (*pater* „otec“, *mater* „matka“) alebo je rod rozlíšený pomocou dvoch sufixov (*-tor* a *-trix*).

Existuje značný počet slovotvorných sufixov, ktoré jasne určujú gramatický rod, napr. slová zakončené na *-tās* budú z veľkej časti feminína (*nobilitās*, *impunitās*, *voluntās*)¹⁴ a tie ktoré majú zakončenie na *-or* (*amor*, *quaestor*)¹⁵ zvyknú byť maskulína.

Takmer všetky mená národov sú maskulína (*Haeduī*, *Germanī*, *Marcomanī*, *Suebī*, *Romanī*)¹⁶. Veľká väčšina sa skloňuje podľa druhej deklinácie, ale sú aj výnimky napr. *Belgae* je maskulínium a skloňuje sa podľa prvej deklinácie.

Názvy riek bývajú skoro vždy maskulína (*Garumna*, *Rhenus*, *Rhodanus*)¹⁷ a flexia sa uskutočňuje podľa prvej alebo druhej deklinácie. Výnimka je napr. rieka *Matrona*, ktorá je feminínium. Samotné latinské slovo rieka *flumen* je neutrum.

Substantíva označujúce krajiny alebo provincie sú vo väčšine prípadov feminína (*Gallia*, *Aquitania*, *Hispania*, *Italia*)¹⁸. Môže to súvisieť so slovom *provincia*, ktoré je ženského rodu.

Rod teda slúži k tomu, aby sme k substantívu vedeli priradiť adjektívum, ktoré k nemu patrí v prípade že sa jedná o trojvýchodné alebo dvojvýchodné prídavné meno. V prípade jednovýchodných tento problém odpadá.

Ani vďaka niektorým zovšeobecneniam či pravidlám nie je možné určiť rod z koncovky, a preto je lepšie pri štúdiu

¹⁴ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ *ibid.*

¹⁷ *ibid.*

¹⁸ *ibid.*

latinčiny naučiť sa pri každom substantíve hneď aj rod.
V niektorých prípadoch môže pomôcť kongruencia
s prídavným menom v texte ale inokedy nie.
Rod v latinčine budem považovať za lexikálnu kategóriu.

Gramatická kategória čísla (numerus)

Latinčina rozlišuje dve gramatické čísla: jednotné číslo
(singulár) a množné číslo (plurál).

Singulárom zvykneme pomenovať vec alebo jav, ktorý sa
skladá z jedného člena (*lingua, rex, pons, pax, lacrima*)¹⁹
tiež vlastné mená sa používajú skoro vždy v jednotnom
číisle (*Caesar, Orgetorix, Dumnorix, Ariovistus, Marcus*)²⁰.
Na druhej strane však existujú slová, ktorá označujú
skupinu rovnakých alebo podobne charakterizovaných vecí
(*legio, exercitus, populus, senatus*)²¹.

Plurál vyjadruje predovšetkým početnosť osôb, vecí alebo
javov (*montēs, centurionēs, mercatorēs*)²². Substantíva
však môžu aj v množnom čísle pomenovať vec, ktorá
reprezentuje jeden objekt (*arma* „zbraň“, *castra* „tábor“).
Nazývajú sa pluralia tantum.

Názvy pre pomenovanie obyvateľov krajín alebo provincií
sa používajú len v množnom čísle (*Sequanī, Suebī*)²³.

Nakoniec máme slová, ktoré v závislosti od toho, či sa
použijú v singulári alebo v pluráli menia svoj význam
napr. *littera*²⁴ v jednotnom čísle „písmeno“ v množnom
„dopis“.

Pôvodne mala latinčina aj číslo dvojné (*numerus dualis*),
ale z neho sa zachovali len zvyšky u číslovky *duo* „dva“
a *ambo* „obaja“.²⁵ Z typologického hľadiska sa jedná

¹⁹ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

²⁰ ibid.

²¹ ibid.

²² ibid.

²³ ibid.

²⁴ príklad nie je priamo z originálneho textu

²⁵ Novotný, 1992, s. 23

o znižovanie flexívnosti a priblíženie sa k izolačnejšiemu vyjadreniu.

Gramatická kategória pádu (casus)

Klasická latinčina má k dispozícii šesť pádov. Prvé štyri *nominativus, genitivus, dativus, accusativus*, ktoré zodpovedajú pádom v slovenčine. Piaty pád sa nazýva *vocativus* (v slovenčine prevzal jeho funkciu nominatív) a Helmut Schareika ho považuje za nulový pád, pretože gramaticky stojí mimo vety.²⁶ Len v prípade slov zakončených na *-us* (*populus, amicus*)²⁷, ktoré sa skloňujú podľa druhej deklinácie sa používa koncovka *-e*. Všetky ostatné prípady majú vo vokatíve rovnaké tvary ako má nominatív. František Novotný ho zaraďuje spolu s nominatívom medzi priame pády (*casus recti*) pričom všetky ostatné označuje ako nepriame (*casus obliqui*).²⁸ Lokál a inštrumentál sa nevyskytuje ale zato ho nahradil šiesty pád *ablativus*, ktorý v sebe kumuluje funkcie, ktoré má lokál a inštrumentál v slovenčine.

Pád je v latinčine do značnej miery nejednoznačná informácia o funkcií slov v rámci jednej vety.

V izolačných jazykoch, kde neexistujú pády je postavenie slov vo vete dôležité k rozpoznaní funkcie slova vo vete. Keďže v nich nie je možné vyjadriť vzťahy pomocou pádov, tak siahli po vyjadrení pomocou predložiek alebo pevne daným slovosledom.

Ďalšou nemenej významnou úlohou je informácia o kongruencií alebo gramatickej zhode slov vo vete. Vďaka tomu je možné v texte omnoho jednoduchšie

²⁶ Schareika, 2007, s. 14

²⁷ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

²⁸ Novotný, 1992, s. 23

vysledovať ako sú priradené adjektíva či participia k substantívu. V klasickom texte nemusí nutne adjektívum alebo participium stáť pred alebo za podstatným menom.

V próze to zvykne byť zámer autora, v poézii sú to metrické dôvody.

V súvislosti s pádmi sa uvádzajú aj ich koncovky.

Neznamená to, že podľa zakončenia môžeme jednoznačne povedať o aký pád ide. Takisto nie je úplne zreteľné o ktorú deklináciu sa jedná.

Z hľadiska typológie je dôležité rozlišovať homonymiu interparadigmatickú (prechádza paradigmami deklinačného systému), ktorá je flexívnym rysom a homonymiu intraparadigmatickú (v rámci jednej deklinácie), ktorá je prejavom izolačného rysu.

Na druhej strane sa v latinčine vyskytuje synonymia koncoviek (napr. nom. sg. *-a*, *-um*, *-s*, *-o*), ktorá je prejavom flexívneho rysu.

Nominatív

Jeho funkcia ako pádu podmetu je úzka spolupráca s prísudkom. Vo výpovedi sa ním označuje východiskový bod opisu deja. Pri voľbe podmetu má hlavnú úlohu hovorca/autor, ktorý rozhoduje o štruktúre celej vety (aktívna alebo pasívna konštrukcia).

Môže vyjadrovať menný prísudok, zhodný doplnok, prívlastok a prístavok. Menný, špeciálne substantívny doplnok, ktorý sa vzťahuje k podmetovému nominatívu býva v latinčine len nominatívom. Tak vzniká väzba dvojitého nominatívu.

Je potrebné si uvedomiť, že sa v latinčine na rozdiel od slovenčiny spája aj so slovesami s významom „stať sa“ (*fieri*, *evadere*, *existere*).

Vo funkcií prísudku a doplnku má nominatív gramatickú zhodu s podmetom.

Vokatív

Používa sa na zvolanie a oslovenie. Zvláštny tvar pre tento účel existuje len pri menách z II. deklinácie. V ostatných prípadoch a niekedy aj pri menách II. deklinácie sa používa tvar nominatívu.

Často sa spája s citoslovcami ak napr. „ó“. Typologicky je to izolačné vyjadrenie.

Akuzatív

Týmto pádom sa veľmi často vyjadruje predmet, ku ktorému sa vzťahuje dej slovesa: je to akuzatív predmetový (*accusativus obiectivus*)²⁹. Spája sa hlavne so slovesami, ktoré sa nazývajú prechodné či tranzitívne.

Vyskytuje sa buď ako bezpredložkový pád alebo v spojení s predložkou. Bez predložky má zvyčajne funkciu priameho predmetu. Prevažná časť predložiek sa spája výhradne s akuzatívom, ale niektoré sa môžu objaviť aj v postavení s iným pádom a to podľa zmyslu (napr. *in* „v“ a *sub* „pod“ s ablatívom v odpovedi na otázku kde?).

Občas sa používa akuzatív zámen a prídavných mien, ktoré znamenajú kvantitu pri slovesách, ktoré sa inak nespájajú s akuzatívom.

Niektoré tvary, ktoré boli pôvodne akuzatívy ustrnuli a nadobudli platnosť adverbií (*multum* „mnoho“). Taktiež niektoré prešli vývojom a stali sa z nich spojky napr. *quod* „že“.

²⁹ Novotný, 1992, s. 138-144

Na označenie miery prípadne časového rozsahu sa používa tzv. akuzatív rozsahu. Na vyjadrenie určenia smeru poslúži akuzatív smeru.³⁰

V latinčine sú slovesá pri ktorých stoja dva akuzatívy a toto postavenie sa nazýva väzba dvojitého akuzatívu. Podobne ako nominatív sa vyskytuje vo väzbe v infinitívom. Obidve väzby patria do oblasti latinskej syntaxe, ktorá je mimo predmet môjho záujmu.

V prípade, že neexistuje vokatív tak sa na priame oslovenie používa nominatív. V podobne funkcií sa môžeme stretnúť aj v prípade akuzatívu, ktorý vyjadruje nariekavé, obdivné alebo pochvalné zvolanie smerované k nejakej osobe alebo veci.³¹

Existuje aj tzv. grécky akuzatív (*accusativus Graecus*), ktorý používajú niektorí latinskí spisovatelia. Nazýva sa tiež akuzatív vzt'ahu.³² Typologicky sa jedná o zvyšovanie synonymie, ktorá je flexívnym rysom.

Genitív

Genitívom latinčina vyjadruje náležitosť k niekomu alebo niečomu a to buď v zmysle vlastníctva alebo v prenesenom zmysle. Jedná sa o genitív privlastňovací (*genitivus possessivus*).

Môže označovať druh, mieru alebo vlastnosť – genitív vlastnosti (*genitivus qualitatis*).

Slúži na označenie stupňa ceny pri slovesách znamenajúcich „ceniť“. Nazýva sa genitív hodnoty (*genitivus pretii*).

Určuje tiež iné substantívum všeobecnejšieho významu: genitív vysvetľovací (*genitivus explicativus*). Nájdeme ho

³⁰ Novotný, 1992, s. 145

³¹ Schareika, 2007, s. 83

³² Novotný, 1992, s. 144

napr. pri zemepisných pomenovaniach, menách stromov látok apod.

Ak stojí pri genitíve, ktorý označuje náležitosť meno znamenajúce nejaký dej, tak je osoba alebo vec vyjadrená genitívom buď podmetovým/subjektovým (*genitivus subiectivus*) alebo predmetovým/objektovým (*genitivus obiectivus*).

Posledným typom adnominálneho genitívu je genitív deleného množstva alebo celkový (*genitivus partitivus*), ktorý vyjadruje množstvo alebo celok, z ktorého sa vyznačuje nejaká časť.

Pri slovesách napr. „pamätať“, slovesách cítenia či pri tých, ktoré označujú jednanie na súde (*verba iudicialia*) sa používa genitív.

Latinský genitív sa nikdy naspája s predložkou, avšak existujú slová, ktoré sa pravidelne vyskytujú s genitívom a kladú sa za meno.³³

Niektoré adjektíva a participia vyžadujú tento pád.

Datív

Týmto pádom sa vyjadruje osoba alebo vec ku ktorej smeruje slovesný dej, alebo ktorej sa týka to, čo vyjadruje meno. Všeobecne sa považuje za zreteľový pád.

Datív je bezpredložkový pád. Nikdy sa nespája so žiadnou predložkou.

Vyjadruje osobu alebo vec, pre ktorú alebo proti ktorej sa niečo deje: datív prospechový (*dativus commodi*) a neprospechu (*dativus incommodi*).

Ďalej sú dva typy – datív mravný (*dativus ethicus*) a zreteľový v užšom zmysle slova.

Môže tiež označovať pôvodcu deja vysloveného trpným rodom. jedná sa o datív pôvodcu (*dativus auctoris*).

³³ Schareika, 2007, s. 91

Vyskytuje sa v spojení s niektorými prechodnými, neprechodnými alebo zloženými slovesami. Hlavne pri slovese *esse* „byť“ sa datívom vyjadruje, že niečo je niekomu = pre niekoho = že niekto niečo má. Je to datív privlastňovací (*dativus possessivus*). Podobne ako akuzatív aj datív sa zvykne spájať s adjektívami, ktoré si vyžadujú jeho prítomnosť.³⁴

Ablatív

V latinskom ablatíve splynuli tvary a významy troch pádov: pôvodného ablatívu odluky (*ablativus separativus*) na otázku „odkiaľ?“, lokálu na otázku „kde?“ a inštrumentálu na otázku „(s) čím?“.

Podobne ako akuzatív sa vyskytuje v spojení s predložkou alebo ako pád bezpredložkový.

František Novotný rozlišuje tri základné typy – odlukový, lokatívny a inštrumentálny. Každý sa ešte delí na ďalšie podtypy.³⁵

Ablatív smeru bez predložky sa používa pre vyjadrenie odpovede na otázku „odkiaľ?“ pri vlastných menách miest a menších ostrovov a pri všeobecných menách. Pri iných substantívach sa vyskytuje v tomto význame ablatív s predložkou.

Slúži na označenie rodového pôvodu pri participiách znamenajúcich „pochádzajúci“. Je to ablatív pôvodu (*ablativus originis*).

Pri slovesách znamenajúcich odluku sa vyjadruje ablatívom predmet, od ktorého sa niekto alebo niečo odlučuje, a to niekedy ablatívom bez predložky, inokedy s predložkami *ab*, *ex*, *de*. V iných prípadoch sa používa pri

³⁴ Novotný, 1992, s. 158

³⁵ *ibid.* s. 159-168

tom istom slovese raz prostý ablatív, inokedy ablatív s predložkou.

Taktiež adjektíva znamenajúce odluku sa spájajú nielen s prostým ablatívom, ale aj s predložkovým ablatívom. Ablatív s významom miesta (*ablativus loci*) odpovedá na otázku „kde?“ v zmysle lokálu s predložkou „v“.

Ďalším podtypom je ablatív času (*ablativus temporis*), ktorý vyjadruje odpoveď na otázku „kedy?“ pri výrazoch, ktoré buď samy alebo so svojím určením znamenajú čas.

Všetky druhy ablatívu, ktoré znamenajú nejaké spoločenstvo súvisia s pôvodným inštrumentálom. Je to vlastne ablatív spoločenstva (*ablativus comitativus*) a nástroj (*instrumentum*) je v podstate jeden druh spoločenstva.

Jednoduchý ablatív sa používa pri vyjadrení o vojsku ako o sprievode veliteľa ak je označené substantívom s prívlastkom: ablatív sprievodu (*ablativus comitativus*). Ak sa ním vyjadruje sprievodná okolnosť a spôsob ako sa niečo deje, tak sa jedná o ablatív spôsobový (*ablativus modi*).

Takisto vlastnosť môže byť ponímaná ako sprievodná vlastnosť a môže sa použiť ablatív vlastnosti (*ablativus qualitatis*).

Ablatívom sa môže vyjadriť nástroj alebo prostriedok, s ktorého použitím sa niečo koná alebo deje – ablatív nástroja a prostriedku (*ablativus instrumenti*).

Ablatív inštrumentálu môže slúžiť na vyjadrenie ceny určitej alebo neurčitej ako prostriedok kúpi a predaja: ablatív ceny (*ablativus pretii*).

Príčina alebo pohnútka deja, stavu a vlastnosti sa môže označiť ablatívom príčiny (*ablativus causae*). Ak je dej spôsobovaný osobou, ktorá sa považuje za pôvodcu používa sa ablatív s predložkou *ab*.

Na vyjadrenie čím, vzhľadom k čomu alebo na čom sa prejavuje činnosť, stav alebo vlastnosť poslúži ablatív vzťahu (*ablativus respectus*).

Ablatívom sa môže označiť miera, ktorou sa od seba líšia porovnávané predmety: ablatív miery (*ablativus mensurae*). Býva to najčastejšie pri komparatívoch a pri iných slovách označujúcich porovnanie.

Španielske substantívum

Španielske podstatné meno je základný slovný druh, ktorý pomenúva substancie a zahŕňa v sebe gramatické kategórie rodu a čísla.

Patrí k najuniverzálnejším slovným druhom, pretože môže vystupovať ako ktorýkoľvek vetný člen. Najčastejšie ako subjekt alebo objekt.

Gramaticky sa rozdeľujú substantíva na životné a neživotné. Táto opozícia sa prejavuje pri obidvoch rodoch, a to používaním predložky *a* vo funkcií priameho predmetu.

Formálne môžeme substantívum rozdeliť na dve časti: kmeň (tvarotvorný základ) a súbor desinenciálnych exponentov – *noblez-a-0*, *hij-a-0*. Kmeň býva tvorený koreňom, ku ktorému môžu pristupovať rôzne derivačné morfémy. Exponent môže byť komplexnej povahy v prípade že sa skladá z dvoch aglutinačne spojených morf, z ktorých prvá je nositeľkou gramatickej kategórie rodu, druhá potom nositeľkou gramatickej kategórie čísla: *lágrim-a-0*, *lágrim-a-s*. Exponent rodu môže niekedy chýbať: *lugar-0-0*, *lugar-0-es*. Obidve morfy s príslušnými významami sú však prítomné vždy.³⁶

Gramatická kategória rodu

Jej základom je v španielčine významová opozícia maskulínium/feminínium. Rozlišuje sa prirodzený rod (pohlavie) pri živých bytostiach, ale medzi gramatickým a prirodzeným rodom nie je jednoznačná korešpondencia. Gramatickú kategóriu rodu nie je možné chápať ako jednoznačné vyjadrenie rodu prirodzeného.

³⁶ Zavadiľ, 2010, s. 163

V gramatickom rode sa zdanlivo odzrkadľuje mužskosť či ženskosť.

V španielčine sa všetky substantíva radia do jednej z dvoch kategórií:

1. **maskulína** sú tie, ktoré vyžadujú pri dvojvýchodnom adjektíve kongruenčný exponent *-o*
2. **feminína** zas vyžadujú v tom istom prípade kongruenčný exponent *-a*

Môžeme dodať, že len niekedy opozícia gramatického rodu pomáha rozlišovať aj prirodzený rod, a to v tom prípade, že existuje zvláštny tvar pre pomenovanie príslušnosti k mužskému alebo ženskému rodu.

Z lingvistického pohľadu Zavadil rozlišuje gramatickú kategóriu rodu v jazyku a vyjadrovanie ontologickej opozície prirodzeného rodu v jazyku.³⁷

Španielčina disponuje štyrmi možnosťami ako môže vytvárať pomenovanie pre ženský protiklad k mužským bytostiam: heteronymia, derivácia, konverzia, lexikálne pomenovanie.³⁸ Z možností, ktoré sú v španielčine využívané na prechyl'ovanie je konverzia a heteronymia proces izolačný.

Španielske substantívne lexémy sú vybavené obmedzeným súborom exponentov pre vyjadrenie gramatického rodu.

Podľa týchto exponentov nie je možné jednoznačne charakterizovať maskulínium alebo feminínium.

Gramatický význam rodu nerozpoznáme spoľahlivo podľa exponentu substantíva. Lepším ukazovateľom je tvar členu (*el día, la hija, la noche, el monte*). Lenže v špecifických prípadoch (substantíva začínajúce na *á, há*) sa mení člen z *la* (označuje ženský rod) na *el* (označuje mužský rod).

Takže ani člen nemôže slúžiť ako jednoznačný ukazovateľ

³⁷ Zavadil, 2010, s. 194

³⁸ *ibid.* s. 150

rodu. Najlepšie nám poslúži kongruencia dvojvýchodného adjektíva so substantívom: flexívny rys.

Rod je teda kategóriou morfosyntaktickou, nielen morfológickou. Morfológicky sa prejavuje pri substantívach, syntakticky pri adjektívach.

Gramatická kategória čísla

Má svoj základ v ontologickej kategórii kvantity (opozícia jednotlivina/množstvo). Rozlišujeme dve čísla: singulár a plurál. Samozrejme, že existuje formalizácia, v ktorej sa pluralita jazykovo štylizuje ako singulár a naopak.

Gramatická kategória je jazykovo formalizovaná kategória kvantity.³⁹

Byť singulár znamená vyžadovať od dvojvýchodného adjektíva kongruenčný exponent *-0* (*la carrera abierta-a-0*).

Plurál vyžaduje exponent *-s* (*los sucesos desastrosos-o-s*).

Tvar substantíva nám spoľahlivejšie ako v prípade rodu určuje číslo. Nedá sa to však povedať o všetkých substantívach. Paroxytona a proparoxytona zakončené na *-s*, *-x* už nepriberajú exponent pre označenie plurálu.

Exponent singuláru je vždy *-0* zatiaľ, čo pre označenie plurálu máme k dispozícii tri alomorfy (*-s*, *-es*, *-0*), ktoré sú podmienené fonologickým kontextom.⁴⁰ Kategória čísla je v španielčine vyjadrená aglutinačne.

Z významového hľadiska môžeme vyčleniť dve skupiny substantív, ktoré kategóriu čísla vyjadrujú špecifickým spôsobom: sú to *singularia tantum* a *pluralia tantum*.

Singularia tantum pripúšťajú význam a tým pádom aj exponent v singulári. Od niektorých je možné vytvoriť aj

³⁹ Zavadil, 2010, s. 155

⁴⁰ idid.

množné číslo. Majú však posunutý význam. Do singularií tantum radíme tzv. kolektíva, látkové a abstraktné mená.⁴¹

Pluralia tantum sa vyskytujú len vo forme plurálu a to aj vtedy, keď označujú jednotlivinu.

Z gramatického hľadiska je aj číslo podobne ako rod kategóriou morfosyntaktickou. Najlepším ukazovateľom je aj tu kongruencia dvojvýchodného adjektíva s číselným významom substantíva. Na rozdiel od kategórie rodu poslúži na identifikáciu spoľahlivo aj tvar člena, čo je typický izolačný rys.

Kategória pádu

Na rozdiel od latinčiny, ktorá vyjadruje syntaktické funkcie substantív morfológickou kategóriou pádu je v španielčine situácia odlišná. Vetné vzťahy podstatných mien sa vyjadrujú výlučne izolačne. Základom je tvar substantíva bez pádovej koncovky a syntaktický vzťah je vyjadrený predložkou. Zavadil rozlišuje dvojakú funkciu predložiek:

1.niektoré majú význam len vnútrojazykový – formálny

2.iné majú význam formálne-vecný⁴²

Pri porovnávaní španielčiny s flexívnymi jazykmi by sa mohlo zdať, že otázka pádu je bezpredmetná a nemá význam o nej diskutovať. Lenže ak sa pozeráme na pád z hľadiska onomaziologického, tak sa nám táto kategória javí v úplne inom svetle.

Španielčina má na vyjadrenie pádových vzťahov tzv. premorfologické prostriedky.⁴³ Sú to predložky, ktoré inak

⁴¹ Zavadil, 2010, s. 159

⁴² ibid. s. 164

⁴³ termín Jana Šabršulu

fungujú ako formálne oddeliteľné slovo a v pádovej konštrukcii však plnia funkciu satelitnej gramatickej morfémy.

Pád je kategóriou premorfologickou a jej základ vidíme predovšetkým v jednote a opozícií jeho významových funkcií. Tieto funkcie sú jednak referenčné (vecne-významové), a jednak jazykovo štrukturačné (syntaktické).⁴⁴

V rámci španielskych pádových funkcií Zavadil vymedzuje nominatív ako integračný pád s funkciou len pomenúvajúcou. Ostatné pády (genitív, datív, akuzatív, objektív, cirkumstantív) sú pády integračne-hierarchizačné. Vokatív je pád výpovedný. Ďalej charakterizuje pády podľa toho či rozvíjajú substantívum (adnominálny), adjektívum (adadjektívny), sloveso (adverbálny) alebo adverbium (adadverbiálny).

Tab. 1 - Vzorce španielskych pádov podľa Zavadila.

Nominatív	{[- prep] [± art]}
Genitív	{de [± art]}
Datív	{a [± art]}
Akuzatív	{[± a] [± art]}
Objektív	{[+ prep] [± art]}
Cirkumstantív	[± prep] [± art]
Vokatív	{[- prep] [- art]}

⁴⁴ Zavadil, 2010, s. 165

V tabuľke sú názvy pádov ako ich definuje Zavadil.⁴⁵

Skratka „prep“ je zo španielskeho slova *preposición*, čo znamená predložka, „art“ je *artículo* = člen. Znamienko „+“ je použité v prípade, že je jav prítomný vždy, „-“ zase v prípade, že nie je prítomný v žiadnom prípade.

A nakoniec „±“ označuje, že jav môže alebo nemusí byť prítomný. Výskyt závisí od významu slova a tiež v akej súvislosti ho použijeme.

⁴⁵ Zavadil, 2010, s. 166-170

Porovnanie mennej flexie latinského a španielskeho substantíva

Teoretické poznatky o skloňovaní substantív som zhrnula v predchádzajúcich kapitolách. Prakticky by som chcela ukázať aké koncovky sa vyskytujú v jednotlivých latinských deklináciách. Keďže španielčina nemá substantíva rozdelené do deklinácií budem postupovať podľa jednotlivých latinských deklinácií. Vzorové substantíva budem vyberať priamo z originálneho textu a jeho španielskeho prekladu.

a) latinčina

I. deklinácia

Je považovaná za samohláskovú deklináciu.

Kmeňová samohláska: *-a*

Nominatív sg. *-a*,

Genitív sg. *-ae*

Vzor: *causa* „príčina“

Veta z originálneho textu:

*Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt, quod fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt.*⁴⁶

⁴⁶ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

Tabuľka 2: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>caus-a</i>	<i>caus-ae</i>
gen.	<i>caus-ae</i>	<i>caus-ārum</i>
dat.	<i>caus-ae</i>	<i>caus-īs</i>
ak.	<i>caus-am</i>	<i>caus-ās</i>
vok.	<i>caus-a</i>	<i>caus-ae</i>
abl.	<i>caus-ā</i>	<i>caus-īs</i>

Z tabuľky vidíme, že pádové koncovky majú zároveň aj význam číselný. Napr. *-ārum*, *-īs* sú koncovky, ktoré sa vyskytujú len v pluráli. Dôležitou vlastnosťou **flexívneho** typu jazyka je, že koncovka má pádový a súčasne číselný význam. Ďalej si môžeme všimnúť, že niektoré koncovky sa nám opakujú vo viacerých pádoch (*-a*, *-ae*, *-īs*). jedná sa o intrapardigmatickú homonymiu koncoviek, ktorá je **izolačným** rysom, pretože ani po spojení s kmeňom nepoznáme spoľahlivo pád.

Zo samostatne stojaceho substantíva nemôžeme jednoznačne určiť, o ktorý pád sa jedná. Musíme si pomôcť iným vyjadrením zvyčajne **izolačným**. V tomto prípade je to predložka *de*, ktorá sa spája s ablatívom. Vidíme tiež, že nominatív má koncovku *a* a ide teda o nepochybný pád, čo je rys opäť **flexívny**.

b) španielčina

Veta zo španielskeho prekladu:

*Ésta es también **la causa** porque los helvecios se aventajan en valor a los otros galos, pues casi todos los días vienen a las manos con los germanos, ya cubriendo sus propias fronteras, ya invadiendo las ajenas.*⁴⁷

⁴⁷ Ortega, 1986, s.6

Tabuľka 3: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>(la) caus-a-0</i>	<i>(las) caus-a-s</i>
gen.	<i>de (la) caus-a-0</i>	<i>de (las) caus-a-s</i>
dat.	<i>a (la) caus-a-0</i>	<i>a (las) caus-a-s</i>
ak.	<i>(la) caus-a-0</i>	<i>(las) caus-a-s</i>
obj.	prep. <i>(la) caus-a-0</i>	prep. <i>(las) caus-a-s</i>
cirk.	(prep.) <i>(la) caus-a-0</i>	(prep.) <i>(la) caus-a-s</i>
vok.	<i>caus-a-0</i>	<i>caus-a-s</i>

Je vidieť, že španielčina pristupuje k vyjadreniu pádových funkcií **izolačne** a to použitím preložiek napr. *de*, *a*. Pád tiež pomáha určiť postavenie vo vete, prípadne jeho vzťah k slovesu. Je to **izolačný** rys. V uvedenom príklade ide o akuzatív. Ku kmeňu sa v tomto prípade pripája exponent *-a-0*, ktorý sa skladá z dvoch morf. Tieto sú spojené **aglutinačne** do jedného exponentu. Jedna morfa je nositeľom gramatickej kategórie rodu *-a* (v tomto prípade ženského) a druhá *-0* nám podáva informáciu o gramatickej kategórii čísla. Negatívne vyjadrenie znamená, že je to singulár. Pozitívny exponent (*-s*) by označoval plurál. Sú riedke prípady, kedy jeden prípadne oba exponenty chýbajú. Morfy s príslušným významami sú však prítomné vždy. Kategóriu rodu nám pomáha rozpoznať tvar člena (*la*), nie však tak spoľahlivo ako kongruencia s dvojvýchodným adjektívom (*ésta causa*). Je to rys **flexívneho** typu jazyka.

a) latinčina

II. deklinácia

Je považovaná za samohláskovú deklináciu.

Kmeňová samohláska: -o

Nominatív sg. -us (maskulína), -um (neutra)

Genitív sg. -ī

Vzory: *amicus* „priateľ“, *iudicium* „súd, úsudok“

Vety z originálneho textu:

*In eo itinere persuadet Castico, Catamantaloedis filio, Sequano, cuius pater regnum in Sequanis multos annos obtinuerat et a senatu populi Romani **amicus** appellatus erat...*⁴⁸

*Die constituta causae dictionis Orgetorix ad **iudicium** omnem suam familiam, ad hominum milia decem, undique coegit, et omnes clientes obaeratosque suos, quorum magnum numerum habebat...*⁴⁹

Tabuľka 4: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>amic-us</i>	<i>amic-ī</i>
gen.	<i>amic-ī</i>	<i>amic-ōrum</i>
dat.	<i>amic-ō</i>	<i>amic-īs</i>
ak.	<i>amic-um</i>	<i>amic-ōs</i>
vok.	<i>amic-e</i>	<i>amic-ī</i>
abl.	<i>amic-ō</i>	<i>amic-īs</i>

⁴⁸ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

⁴⁹ *ibid.*

Tabuľka 5: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>iudici-um</i>	<i>iudici-a</i>
gen.	<i>iudici-ī</i>	<i>iudici-ōrum</i>
dat.	<i>iudici-ō</i>	<i>iudici-īs</i>
ak.	<i>iudici-um</i>	<i>iudici-a</i>
vok.	<i>iudici-um</i>	<i>iudici-a</i>
abl.	<i>iudici-ō</i>	<i>iudici-īs</i>

Rovnako ako v I. deklinácii máme rôzne koncovky, ktoré kumulujú funkcie čísla a pádu. Svedčí to o značnej **flexívnosti** jazyka. Vidíme, že koncovka *-ōrum* vyjadruje nominatív a plurál a môže nás tak spoľahlivo informovať o gramatickej kategórii čísla. V prípade, že koncovka vyjadruje v rámci jednej paradigmy viac pádov, tak sa pri vyjadrení využívajú prostriedky vlastné **izolačnému** typu. Opäť sa tu teda stretávame s homonymiou koncoviek napr. exponent *-ī* môže vyjadrovať tak genitív singuláru, ako aj nominatív alebo vokatív plurálu. Je to príklad homonymie **izolačného** typu, pretože ani po spojení koncovky s kmeňom nespoznáme o akú funkciu sa jedná. V príklade vybraného z textu pád určíme z koncovky: *amicus* je nominatív singuláru. Koncovka *-us* sa ale vyskytuje aj v vokatíve 5. deklinácie, a preto si musíme pomôcť spojením s kmeňom = interparadigmaticá homonymia: **flexívny** rys. Pri slove *iudicium* nám pomôže predložka *ad*, ktorá sa vždy spája s akuzatívom. A to už je **izolačné** vyjadrenie. Opäť tu máme koncovku, ktorá sa môže vyskytnúť v genitíve plurálu (*-um/-ium*) a až po spojení s kmeňom zistíme funkciu: interparadigmaticá homonymia. Kumulácia funkcií (pádu a čísla) v koncovke je typická pre **flexívny** typ.

V slove *iudici-a* máme koncovku, ktoré sa môže vyskytnúť aj pri inom kmeni (napr. *caus-a*) a v tom prípade sa jedná o interparadigmatickú homonymiu, ktorá je **flexívnym** rysom. Až so spojenia s kmeňom vidíme že sa jedná o plurál. Synonymiu koncoviek si môžeme všimnúť napr. v prípade nominatívu plurálu. Maskulína majú exponent *-ī* a neutra *-a*, v 1. deklinácii je *-ae*, v tretej *-es* atď. Znovu **flexívny** rys.

b) španielčina

Vety zo španielskeho prekladu:

*...(rey que había sido muchos años de los secuanos, y honrado por el Senado y Pueblo Romanos con el título **de amigo**)...*⁵⁰

*Aplazado el día de la citación, Orgetóriges compareció **en juicio**, acompañado de toda su familia, que acudió de todas partes a su llamamiento en número de diez mil personas...*⁵¹

Tabuľka 6: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>(el) amig-o-0</i>	<i>(los) amig-o-s</i>
gen.	<i>de (el) amig-o-0</i>	<i>de (los) amig-o-s</i>
dat.	<i>a (el) amig-o-0</i>	<i>a (los) amig-o-s</i>
ak.	<i>(a) (el) amig-o-0</i>	<i>(a) (los) amig-o-s</i>
obj.	<i>prep. (el) amig-o-0</i>	<i>prep. (los) amig-o-s</i>
cirk.	<i>(prep.) (el) amig-o-0</i>	<i>(prep.) (los) amig-o-s</i>
vok.	<i>amig-o-0</i>	<i>amig-o-s</i>

⁵⁰ Ortega, 1986, s. 7

⁵¹ ibid.

Tabuľka 7: skloňovanie

pád	singulár	plurál
nom.	<i>(el) juici-o-0</i>	<i>(los) juici-o-s</i>
gen.	<i>de (el) juici-o-0</i>	<i>de (los) juici-o-s</i>
dat.	<i>a (el) juici-o-0</i>	<i>a (los) juici-o-s</i>
ak.	<i>(el) juici-o-0</i>	<i>(los) juici-o-s</i>
obj.	prep. <i>(el) juici-o-0</i>	prep. <i>(los) juici-o-s</i>
cirk.	(prep.) <i>(el) juici-o-0</i>	(prep.) <i>(los) juici-o-s</i>
vok.	<i>juici-o-0</i>	<i>juici-o-s</i>

Opäť vidíme **izolačné** vyjadrenie pádov v španielčine.

Nominatív sa vyskytuje s členom *len* v prípade, že plní funkciu podmetu vo vete. Inak väčšinou slúži na pomenovanie nejakého javu. Nikdy sa nespája s predložkou.

Člen je v zátvorke preto, lebo v niektorých prípadoch sa nepoužíva.

S genitívom sa vždy spája predložka *de* znamenajúca „z, od“, ktorá prešla z pôvodnej latinskej *de*, ktorá sa ale používa výhradne s ablatívom. V prípade, že za ňou nasleduje člen pre označenie mužského rodu (*el*) dochádza **aglutinačne** k spojeniu do jedného slova napr. *de + el = del*. V prípade stretu s členom *la* k spojeniu nedochádza.

K lexému sa pripája exponent *-o-0*, ktorý je opäť zložený z dvoch morf, čo predstavuje **aglutinačný** rys. Prvá morfa informuje o rode. V tomto prípade sa jedná o mužský rod. Nemusí tak tomu byť vždy, pretože existujú aj feminína, ktoré sú zakončené na *-o-0*. Exponent teda signalizuje prítomnosť kategórie rodu, nie však presnú vnútornú diferenciáciu. Keďže nemáme prítomný člen ani žiadne kongruujúce dvojvýchodné adjektívum, nemôžeme spoľahlivo prehlásiť, že sa jedná o maskulín. V tomto

prípade dochádza k homonymií morf, čo sa považuje za **flexívny** rys.

Druhá s morf nám podáva informáciu o gramatickom čísle. Nie je prítomný exponent -s, a to nám jednoznačne radí obidve substantíva k jednotnému číslu.

Rod najspoláhlivejšie poznáme podľa kongruencie, čo je **flexívnym** rysom.

V prvej vete máme „*de amico*“, ktoré je v genitíve a plní funkciu nezhodného prívlastku. Z toho vyplýva, že genitív signalizuje vzťah substantíva k inému substantívu.

V druhej vete „*en juicio*“ je v cirkumstantíve, ktorý slúži v tomto prípade na vyjadrenie miestnej okolnosti

Vyjadrenie pádu je v obidvoch prípadoch rysom **izolačného** typu.

a) latinčina

III. deklinácia

Je považovaná za zmiešanú (samohláskovú a spoluhláskovú) deklináciu.

Sem radíme substantíva, ktorých kmeň je zakončený na spoluhlásku alebo samohlásku (najčastejšie „i“).

Nominatív sg. rôzny (koncovka -s alebo „0“)

Genitív sg. -is

Vzory spoluhláskové: *Caesar* (pre maskulína a feminína)
tempus „čas“ (pre neutra)

Vety z originálneho textu:

Caesari cum id nuntiatum esset, eos per provinciam nostram iter facere conari, maturat ab urbe proficisci et quam maximis potest itineribus in Galliam ulteriorem contendit et ad Genavam pervenit.⁵²

⁵² Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

... ita se omni **tempore** de populo Romano meritis esse ut
 paene in conspectu exercitus nostri agri vastari, liberi
 [eorum] in servitute abduci, oppida expugnari non
 debuerint.⁵³

Tabuľka č. 8 skloňovanie

pád	singulár	plurál ⁵⁴
nom.	<i>Caesar-0</i>	<i>Caesar-ēs</i>
gen.	<i>Caesar-is</i>	<i>Caesar-um</i>
dat.	<i>Caesar-ī</i>	<i>Caesar-ibus</i>
ak.	<i>Caesar-em</i>	<i>Caesar-ēs</i>
vok.	<i>Caesar-0</i>	<i>Caesar-ēs</i>
abl.	<i>Caesar-e</i>	<i>Caesar-ibus</i>

Tabuľka č. 9

pád	singulár	plurál
nom.	<i>tempus-0</i>	<i>tempor-a</i>
gen.	<i>tempor-is</i>	<i>tempor-um</i>
dat.	<i>tempor-ī</i>	<i>tempor-ibus</i>
ak.	<i>tempus-0</i>	<i>tempor-a</i>
vok.	<i>tempus-0</i>	<i>tempor-a</i>
abl.	<i>tempor-e</i>	<i>tempor-ibus</i>

Aj v tretej deklinácii máme rôzne koncovky, ktoré v sebe kumulujú vyjadrenie pádu a čísla. Je to rys **flexívneho** jazykového typu. Intraparadigmatickú homonymiu koncoviek máme pri použití *-ibus*, ktorou môžeme vyjadriť datív alebo ablatív plurálu. Keďže však

⁵³ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

⁵⁴ Vlastné mená sa nezvyknú používať v množnom čísle. Sú použité len pre ilustráciu.

nemôžeme zo samostatne stojaceho slova určiť pád, je to **izolačný** rys.

V tabuľkách si môžeme všimnúť synonymiu koncoviek: rôzne exponenty na vyjadrenie toho istého pádu napr. nominatív plurálu sa vyjadrí alebo koncovkou *-ēs* (v prípade maskulín/feminín) alebo *-a* (v prípade neutier). Synonymia koncoviek je **flexívnym** rysom.

Tým je aj tzv. alternácia kmeňa. Je to striedanie hlások v kmeni. Môžeme to vidieť v tabuľke č. 8, kde sa kmeň *tempus-* strieda s *tempor-*. Nazýva sa fonologická alternácia kmeňového zakončenia.

Podľa koncovky môžeme jednoznačne povedať, že tvar z prvej vety je v datíve singuláru. O čísle nás v tomto prípade jasne informuje aj koncovka *-ī*, ktorá sa v inom páde nevyskytuje. Nájdeme ju však v druhej deklinácii a znovu tu máme príklad interparadigmatickej homonymie, ktorá je typický **flexívny** rys.

V druhej vete máme opäť koncovku (*-e*), ktorá sa vyskytuje len v jednom páde (v rámci 3.deklinácie), a tak spoľahlivo určíme, že sa jedná o ablatív singuláru (v pluráli sa taká koncovka nevyskytuje). Môžeme ju však nájsť v 2. deklinácii = interparadigmatická homonymia ako **flexívny** rys.

Intraparadigmatickú homonymiu vidíme vo vyjadrení nominatívu alebo vokatívu singuláru, ktorá je *-o*. Takýto typ patrí medzi **izolačné** rysy.

b) španielčina

Vety zo španielskeho prekladu:

*Informado César de que pretendían hacer su marcha por nuestra provincia, parte aceleradamente de Roma;*⁵⁵

*Al mismo tiempo que los eduos, sus aliados y parientes los ambarros dan parte a César cómo arrasadas ya sus heredades, a duras penas defienden los lugares...*⁵⁶

Tabuľka č. 10

pád	singulár	plurál ⁵⁷
nom.	(el) César-0-0	(los) César-0-es
gen.	de (el) César-0-0	de (los) César-0-es
dat.	a (el) César-0-0	a (los) César-0-es
ak.	a (el) César-0-0	a (los) César-0-es
obj.	prep. (el) César-0-0	prep. (los) César-0-es
cirk.	(prep.) (el) César-0-0	(prep.) (los) César-0-es
vok.	César-0-0	César-0-es

Tabuľka č. 11

pád	singulár	plurál
nom.	(el) tiemp-o-0	(los) tiemp-o-s
gen.	de (el) tiemp-o-0	de (los) tiemp-o-s
dat.	a (el) tiemp-o-0	a (los) tiemp-o-s
ak.	(el) tiemp-o-0	(los) tiemp-o-s
obj.	prep. (el) tiemp-o-0	prep. (los) tiemp-o-s
cirk.	(prep.) (el) tiemp-o-0	(prep.) (los) tiemp-o-s
vok.	tiemp-o-0	tiemp-o-s

⁵⁵ Ortega, 1986, s. 8

⁵⁶ ibid. s. 10

⁵⁷ Opätovne použité len na ilustráciu.

V tabuľke č.10 sú použité členy, hoci sa bežne v spojení s vlastnými menami nepoužívajú. Sú však prípady, kedy je to možné, ale to je mimo predmet štúdie.

V prvom prípade pracujeme so slovom *César-0-0*, ktorý nemá formálne vyjadrený exponent. Napriek tomu sa skladá z dvoch morf, čo je **aglutinačný** rys. Nositeľ gramatického čísla nám v tomto prípade zastupuje „0“ a značí, že sa jedná o singulár. V pluráli je nahradená jednou z alomorf pre vyjadrenie množného čísla. Druhá z morf, ktorá informuje o gramatickom rode je „0“ . Na základe kongruencie s dvojvýchodným adjektívom presnejšie s participiom vo funkcii adjektíva môžeme povedať, že sa jedná o substantívum v mužskom rode. Ide o **flexívne** vyjadrenie. Samotný pád sa dá určiť len z kontextu.

V tomto prípade sa jedná o nominatív. Opäť **izolačný** rys. Ďalej vidíme, že sa používa predložka *a* v datíve vždy (aj pri osobách aj pri veciach) a v akuzatíve len v prípade, že sa jedná o živé bytosti. Znovu **izolačné** vyjadrenie.

V druhom prípade máme ku koreňu slova pripojený exponent *-o-0*. Opäť má dve morfy: **aglutinačný** rys. Prvá nás informuje, že sa jedná o maskulínium. Musíme však znovu konfrontovať tento odhad s kongruenciou s dvojvýchodným adjektívom. V tomto prípade je náš predpoklad správny. Negatívne vyjadrenie druhej morfy znamená, že gramatické číslo je singulár.

Pád je znovu vyjadrený izolačne pomocou predložky *a*, ktorá spolu s členom *el* vytvára **aglutinačne** jedno slovo (*al*). Z kontextu vyplýva, že rozvíja sloveso a je časovej povahy, takže je to cirkumstantív. Je to pád, ktorý vyjadruje vonkajšie okolnosti procesu, v tomto prípade časové.

Vyjadrenie pádu je typické pre **izolačný** jazykový typ.

a) latinčina

IV. deklinácia

Kmeňová samohláska: *u*

Nominatív sg. *-us* (mask.,fem.), *-u* (neutra)

Genitív sg. *-ūs*

Vzor: *exercitus* „vojsko“ (pre maskulína a feminína)⁵⁸

Veta z originálneho textu:

*Caesar, quod memoria tenebat L. Cassium consulem occisum exercitumque eius ab Helvetiis pulsum et sub iugum missum, concedendum non putabat...*⁵⁹

Tabuľka č. 12

pád	singulár	plurál
nom.	<i>exercit-us</i>	<i>exercit-ūs</i>
gen.	<i>exercit-ūs</i>	<i>exercit-uum</i>
dat.	<i>exercit-uī</i>	<i>exercit-ibus</i>
ak.	<i>exercit-um</i>	<i>exercit-ūs</i>
vok.	<i>exercit-us</i>	<i>exercit-ūs</i>
abl.	<i>exercit-ū</i>	<i>exercit-ibus</i>

V tabuľke si môžeme všimnúť intraparadigmatickú homonymiu koncoviek, ktorá je **izolačný** rys. Ak máme tvar s koncovkou *-ūs* môže sa jednať o genitív sg., nominatív pl., akuzatív pl. alebo vokatív pl. Samostatne stojaci pád rozlíšime v prípade, že si pomôžeme kontextom, čo už je **izolačné** vyjadrenie.

Koncovky kumulujú funkcie, takže ide o **flexívny** rys.

Pád a číslo nášho príkladu (z originálneho textu) môžeme jednoznačne určiť zo samotnej koncovky, pretože táto sa vyskytuje len v akuzatíve singuláru (v rámci 4. deklinácie).

⁵⁸ Neutra sú vynechané, pretože nemáme k dispozícii príklad, ktorý by sa vyskytoval súčasne v oboch skúmaných textoch.

⁵⁹ Caesar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

Koncovka *-um* vykazuje interparadigmatickú homonymiu, pretože môže vyjadrovať tak akuzatív singuláru, ako aj nominatív singuláru. Až po spojení s kmeňom zistíme o akú funkciu sa jedná. Jedná sa o **flexívny** rys.

b) španielčina

Veta zo španielskeho prekladu:

*César no lo juzgaba conveniente, acordándose del atentado de los helvecios cuando mataron al cónsul Lucio Casio, derrotaron su ejército y lo hicieron pasar bajo el yugo...*⁶⁰

Tabuľka č. 13

pád	singulár	plurál
nom.	(el) <i>ejércit-o-0</i>	(los) <i>ejércit-o-s</i>
gen.	de (el) <i>ejércit-o-0</i>	de (los) <i>ejércit-o-s</i>
dat.	a (el) <i>ejércit-o-0</i>	a (los) <i>ejércit-o-s</i>
ak.	(el) <i>ejércit-o-0</i>	(los) <i>ejércit-o-s</i>
obj.	prep. (el) <i>ejércit-o-0</i>	prep. (los) <i>ejércit-o-s</i>
cirk.	(prep.) (el) <i>ejércit-o-0</i>	(prep.) (los) <i>ejércit-o-s</i>
vok.	<i>ejércit-o-0</i>	<i>ejércit-o-s</i>

Znovu máme vzorové slovo, ktoré má formálnym exponentom vyjadrený rod. Jedna morfa *-o* zvyčajne vyjadruje rod, druhá *-0* číslo, ktoré sa **aglutinačne** pripojili ku kmeňu. V tomto prípade *-0* druhej morfa jednoznačne informuje o singulári. Na jednoznačné určenie rodu nám v kontexte chýba buď člen, ktorý nie je prítomný, pretože sa slovo spája s privlastňovacím zámenom.⁶¹ Chýba aj kongruencia s dvojvýchodným adjektívom, čo je **flexívny** rys.

⁶⁰ Ortega, 1986, s. 8

⁶¹ Privlastňovacie zámena, ktoré sa vyskytnú pred substantívom sa vyjadrujú bez členu.

Pri určovaní pádu môžeme jednoznačne vylúčiť pády, ktoré sa vždy vyskytujú s predložkou: genitív, datív, objektív. Ďalej už musíme pracovať s kontextom. Na základe neho môžeme prehlásiť, že nevystupuje ako nominatív ani vokatív. Takisto nemáme dočinenie s pádom okolnostného určenie, a tak môžeme vylúčiť aj cirkumstantív. Predmetné substantívum nám pomenúva cieľového účastníka procesu. A toho vyjadruje akuzatív, v našom prípade je bez predložky, pretože sa považuje za „nepersonálny objekt“.⁶² Na určovanie nám pomáhajú prostriedky **izolačného** jazykového typu.

a) latinčina

V. deklinácia

Kmeňová samohláska: -ē

Nominatív sg. -ēs

Genitív sg. - ēī

Vzor: *diēs* „deň“

Veta z originálneho textu:

Die *constituta causae dictionis Orgetorix ad iudicium omnem suam familiam, ad hominum milia decem, undique coegit, et omnes clientes obaeratosque suos, quorum magnum...*⁶³

⁶² Zavadil, 2010, s. 168

⁶³ Ceasar, online: <http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>

Tabuľka č. 14

pád	singulár	plurál
nom.	<i>di-ēs</i>	<i>di-ēs</i>
gen.	<i>di-ēī</i>	<i>di-ērum</i>
dat.	<i>di-ēī</i>	<i>di-ēbus</i>
ak.	<i>di-em</i>	<i>di-ēs</i>
vok.	<i>di-ēs</i>	<i>di-ēs</i>
abl.	<i>di-ē</i>	<i>di-ēbus</i>

Posledná latinská deklinácia je špecifická pomerne malým množstvom slov a tiež tým, že niektoré slová sa používajú len v určitých pádoch.⁶⁴

Tabuľka nám demonštruje hojný výskyt intraparadigmatickej homonymie koncoviek. Nie je to však flexívny ale **izolačný** rys.

Na vyjadrenie troch pádov v pluráli a dvoch v singulári nám postačí jedna koncovka. Na jednej strane ekonomické riešenie, na druhej strane nám sťažuje identifikáciu pádu v prípade, že slovo stojí samotné bez kontextu.

Genitív plurálu má koncovku, ktorá sa nevyskytuje v žiadnej inej deklinácii. Čím sa zvyšuje synonymia koncoviek ako **flexívneho** rysu.

Informáciu o gramatickom čísle nám môže podať aj koncovka *-ēbus*, ktorá sa používa len v pluráli, a tiež sa viaže len na piatu deklináciu. Pád však s istotou neurčíme. O našom vzorovom slove (z originálneho textu) môžeme jednoznačne povedať, že sa jedná o ablatív singuláru, pretože exponent *-ē* sa v iných pádoch nevyskytuje.

V pluráli ho tiež nenájdeme (v rámci 5.deklinácie).

Slovo *diēs* je v singulári ženského rodu a pluráli je maskulínium. Ak značí určitý deň je feminínium.⁶⁵ Spojenie *Die constituta* je zo syntaktického hľadiska jav, ktorý sa

⁶⁴ Novotný, 1992, s. 36

⁶⁵ ibid. s. 36

v latinčine vyskytuje pomerne často a nazýva sa ablatív absolútny.⁶⁶

b) španielčina

Veta zo španielskeho prekladu:

*Aplazado **el día** de la citación, Orgetóriga compareció en juicio, acompañado de toda su familia, que acudió de todas partes a su llamamiento en número de diez mil personas...*⁶⁷

Tabuľka č. 15

pád	singulár	plurál
nom.	(el) dí-a-0	(los) dí-a-s
gen.	de (el) dí-a-0	de (los) dí-a-s
dat.	a (el) dí-a-0	a (los) dí-a-s
ak.	(el) dí-a-0	(los) dí-a-s
obj.	prep. (el) dí-a-0	prep. (los) dí-a-s
cirk.	(prep.) (el) dí-a-0	(prep.) (los) dí-a-s
vok.	dí-a-0	dí-a-s

V tabuľke vidíme typický príklad toho, že nie všetky substantíva zakončené na -a-0 musia byť nevyhnutne feminína. To isté platí aj pri iných exponentoch. Z toho vyplýva, že hoci máme formálne vyjadrenie kategórie rodu nemôžeme jednoznačne prehlásiť rod. V našom prípade máme v kontexte na rozpoznanie určitý člen (*el*), ktorý nám pomôže rozlíšiť rod (musíme však vylúčiť, že to nie je pozičný variant člena *la*).⁶⁸ Spoločivo nám však pomôže kongruencia s dvojvýchodným adjektívom presnejšie

⁶⁶ Novotný, 1992, s. 206

⁶⁷ Ortega, 1986, s. 7

⁶⁸ Zavadil, 2010, s. 394

s participíom (*Aplazado el día*). Vidíme koncovku, ktorá nám jednoznačne odhaľuje, že sa jedná o maskulínium:

flexívny rys.

Číslo poznáme podľa toho, že ak nemáme prítomný exponent množného čísla, tak sa jedná o singulár. Vidíme tiež, že kongruenčný exponent v participiu je -0.

Jednoznačne nás teda informuje o jednotnom čísle. Opäť **flexívne** vyjadrenie.

K lexému máme pripojený exponent, ktorý má opäť dve morfy, čo je **aglutinačný** rys.

Pri porovnávaní so slovom *caus-a-0* vidíme, že dochádza k homonymii morf, kedy nám -a označuje mužský aj ženský rod. Je to **flexívny** rys.

Na určenie pádu môžeme znovu použiť vylučovaciu metódu. Keďže máme použitý člen, tak môžeme s istotou prehlásiť, že to nie je vokatív. Tento pád sa nikdy nespája s členom ani so žiadnou predložkou. Ide o pád postojový s výhradne komunikačnou funkciou.⁶⁹ Genitív, datív a objektív sa vždy vyskytujú s predložkou, a tak ich môžeme vyradiť tiež. Keďže vo vete neplní funkciu priameho predmetu vylúčime akuzatív. Neplní funkciu podmetu, a tak to nemôže byť ani nominatív. Z kontextu je vidieť, že bližšie určuje časové okolnosti a rozvíja sloveso, takže je to nepochybný cirkumstantív.

⁶⁹ Zavadil, 2010, s. 170

Záver

Cieľom práce bolo porovnať mennú flexiu latinčiny a španielčiny s použitím originálneho textu a jeho španielskeho prekladu.

K každom jazyku zvykne prevažovať jeden jazykový typ vo väčšej miere: v latinčine je to flexívny typ, zatiaľ, čo v španielčine sa kombinuje izolačný (vyjadrenie pádov) a aglutinačný typ (vyjadrenie čísla a rodu).

Je vidieť, že latinčina má využívať množstvo koncoviek, ktoré v sebe kumulujú viaceré funkcie, čo je typické pre flexívny jazykový typ.

Latinčina prešla postupným vývojom. Predtým jej dominovali výrazne flexívne rysy napr. výskyt duálu, prípadne pádu lokálu, ktorého funkciu prevzal ablatív. Postupne sa znižovala flexívnosť. Svedčí o tom výskyt intraparadigmatickej homonymie koncoviek v rámci jednej deklinácie, ktorá je izolačným rysom.

Homonymia interparadigmatická je zas flexívnym rysom, pretože až po spojení koncovky s kmeňom presne vidíme jej funkciu.

Príklad obidvoch typov homonymie máme v tabuľke:

-um	ak. sg.	nom. sg.	vok. sg.	gen. pl.
-----	---------	----------	----------	----------

Interparadigmatická je napr. *exercit-um* ak. sg., *iudici-um* nom.sg., kedy po spojení s kmeňom vidíme funkciu.

Homonymia intraparadigmatická je napr. *iudici-um* môže byť v nom. ale aj v ak. či vok. sg. a ani po spojení s kmeňom nepoznáme funkciu.

Synonymia koncoviek je typickým flexívnym rysom.

Môžeme si ju všimnúť pri koncovkách vyjadrujúcich genitív plurálu.

	I.dek.	II.dek.	III.dek.	IV.dek.	V.dek.
Gen. pl.	-ārum	-ōrum	-um	-uum	-ērum

S postupným vývojom latinčina prechádza od flexívneho vyjadrovania koncovkami k izolačnejšiemu vyjadreniu pádových funkcií. Až sa z nej vyvinula španielčina, ktorá využíva hlavne izolačné a aglutinačné vyjadrenia. Pádové vzťahy sú vyjadrované pomocou predložiek a postavenia vo vete: izolačný rys.

Exponent, ktorý sa pridáva ku kmeňu je tvorený zas aglutinačne pomocou dvoch morf. Jedna vyjadruje gramatickú kategóriu rodu a druhá kategóriu čísla. Spoľahlivejšie sa však na určenie používa kongruencia s dvojvýchodným adjektívom. To je však typický jav flexívneho typu.

Existencia člena ako takého je izolačným rysom. Mieša sa však s flexívnym rysom, ktorým je kongruencia člena, ktorá môže v niektorých prípadoch pomôcť pri rozlišovaní rodu. Člen sa správa podobne ako kongruujúce adjektívum, čiže má vyjadrenie pre mužský a ženský rod (*el, la*) a pre množné číslo (*los, las*). Rovnako je to v prípade neurčitého člena.

Väčšinou slúži na vyjadrovanie kategórie určenosti. Plní však aj iné funkcie, ale vo väčšine prípadov sa uplatňuje opozícia člen určitý/člen neurčitý.⁷⁰

Napriek prevažujúcim aglutinačným a izolačným rysom vykazujú niektoré morfy substantív homonymiu: napr. v slove *caus-a-0* vyjadruje ženský rod, ale v slove *dí-a-0* predstavuje mužský rod. Je to flexívny rys. Na lepšiu identifikáciu slúžia prostriedky kongruencie, ktorá je však často umiestnená na prostriedku izolačného typu napr. člene.

⁷⁰ Zavadil, 2010, s. 394-397

Latinčina aj napriek prevažujúcim flexívnym rysom v mennej flexii siaha niekedy po prostriedkoch iných jazykových typov najčastejšie izolačných.

Španielske substantívum spája aglutinačné a izolačné prostriedky na vyjadrenie rôznych funkcií, avšak môže si pomáhať aj rysmi, ktoré sú charakteristické pre iné typy, väčšinou sú to flexívne rysy.

Resumé

Tesis describe flexión de sustantivos en la lengua latina y española aplicando la teoría tipológica del eminente checo Vladimír Skalička.

En sustantivos latinos predominan rasgos flexivos como sinonimia y homonimia. También utiliza recursos aislantes - preposiciones.

El sustantivo español se caracteriza por una tendencia general hacia un carácter aislado combinado con rasgos aglutinantes.

Existencia de artículo es manifestación de tipo aislante pero sus formas se construyen de modo aglutinante.

Para expresar las categorías del género y número, el español se sirve ante todo de medios aglutinantes.

La función del sustantivo en la oración se expresa mayoritariamente por medios aislantes.

Anotácia

Meno a priezvisko:	Zuzana Bernátová
Katedra:	Katedra klasickej filológie
Vedúci práce:	PhDr. Barbara Pokorná, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Názov práce:	Porovnanie gramatických javov v latinčine a španielčine na základe originálneho textu
Názov v angličtine:	Comparison of Grammatical Features in Latin and Spanish Based on an Original Text
Anotácia práce:	Bakalárska diplomová práca sa zaoberá porovnávaním mennej flexie substantív v latinskom a španielskom jazyku s prihliadnutím na typológiu jazykov Vladimíra Skaličku. Všímam si prevládajúce typologické rysy vo vyjadrovaní pádov a čísla. Skúmam výskyt homonymie a synonymie koncoviek substantív latinčiny, a tiež izolačné vyjadrovanie pádov v španielčine.
Kľúčové slová:	substantívum, koncovka, jazyková typológia, latinčina, španielčina
Anotácia v angličtine:	Bachelor thesis examines the comparison of nominal flecion of nouns in Latin and Spanish with taking into account typology of Vladimír Skalička. I look at predominant features of typology in formulation of cases and expresion of number. I study homonymy and synonymy of ending of nouns in Latin and isolating expresion of cases in Spanish.
Kľúčové slova v angličtine:	noun, ending, linguistic typology, Latin, Spanish
Rozsah práce:	55 s. (57 619)
Jazyk práce:	slovenský jazyk

Zoznam použitých skratiek:

abl. – ablatív
ak. – akuzatív
apod. – a podobne
art. – artículo = člen
atď. – a tak ďalej
cirk. – cirkumstantív
dat. – datív
gen. – genitív
napr. – napríklad
nom. – nominatív
obj. – objektív
pl. – plurál
prep. – preposición = predložka
s. – strana
sg. – singulár
tab. – tabuľka
vok. – vokatív

Bibliografia:

<<http://thelatinlibrary.com/caesar/gall1.shtml>> [prečítané 3.5.2012]

BOČEK, V.: Typologie španělštiny a rumunštiny - Diplomová práce, Masarykova Univerzita, Brno 2005.

ERHART, A.: Základy jazykovědy, SPN, Praha 1990.

NOVOTNÝ, F. et alii.: Latinsko-český slovník, KLP-Koniasch Latin Press, Praha 1999.

NOVOTNÝ, F. et alii.: Základní latinská mluvnice, 2.vydanie, Tobola, Praha 1992.

ORTEGA, V. et alii.: Julio César: La guerra de las Galias, Con notas de Napoleón, Ediciones Orbis, S. A., Barcelona 1986.

OSTRÁ, R., SPITZOVÁ, E.: Úvod do studia románských jazyků, Masarykova Univerzita, Brno 1995.

SCHAREICHA, Helmut: Stručná gramatika latiny, Klett, Praha 2007.

SKALIČKA, V.: Typ češtiny, Slovanské nakladatelství, Praha 1951.

ŠABRŠULA, J.: Úvod do srovnávacího studia románských jazyků, 1.svazek, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980.

ŠABRŠULA, J.: Úvod do srovnávacího studia románských jazyků, 2.svazek, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980.

ŠABRŠULA, J.: Úvod do srovnávacího studia románských jazyků, Repronis, Ostrava 1994.

ZAVADIL, B., ČERMÁK, P.: Mluvnice současné španělštiny, Karolinum, Praha 2010.